

УДК 37.011.32:340.12

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВознавство» у ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ у ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Гусенко А.А., старший викладач
кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки
Миколаївський національний аграрний університет

У статті здійснено спробу довести, що підготовка висококваліфікованих фахівців можлива за умов реалізації педагогічних принципів правової освіти, системи педагогічних прийомів, які сприяють формуванню правосвідомості студентів, а також навчально-методичного комплексу, котрий сприяє формуванню правової культури майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: право, культура, правова культура, правова культура студентів, правова культура суспільства, правосвідомість.

В статті предпринята попытка довести, що підготовка висококваліфікованих спеціалістів возможна в условиях реализации педагогических принципов правового образования, системы педагогических приемов, которые способствуют формированию правосознания студентов, а также учебно-методического комплекса, который способствует формированию правовой культуры будущих специалистов.

Ключевые слова: право, культура, правовая культура, правовая культура студентов, правовая культура общества, правосознание.

Husenko A.A. THE ROLE OF ACADEMIC SUBJECT „JURISPRUDENCE” IN FORMING OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE AGRARIAN SECTOR PROFESSIONALS IN THE PROCESS OF TRAINING

The article is an attempt to prove that the training of highly qualified specialists is possible in the conditions of implementing pedagogical principles of the legal education system of pedagogical techniques that help the formation of legal consciousness of students and educational and methodical complex, which promotes legal awareness of future professionals.

Key words: law, culture, legal culture, legal culture of students, legal culture of society, legal consciousness.

Постановка проблеми. Реформування української вищої школи на принципах Болонського освітнього процесу передбачає пошук оптимальної моделі підготовки фахівців, створення умов для безперервного навчання людей протягом життя, раціонального поєднання кращого досвіду вітчизняної системи освіти з вимогами XXI століття.

На жаль, дослідники не приділяють достатньо уваги ролі навчальної дисципліни «Правознавство» у формуванні професійних компетенцій майбутнього фахівця аграрної сфери у процесі професійної підготовки.

Вивчення правознавства спеціалістами різних категорій зумовлюється особливою соціальною роллю права у житті кожної окремої людини і суспільства в цілому.

Формування правової культури студентів вищих аграрних навчальних закладів є соціальною потребою, що ґрунтується на правовій, педагогічній і психологічній основах, практиці сучасних суспільних відносин. Воно спрямоване на приведення професійно-правових взаємин у виробничій діяльності у відповідність до сучасних ви-

мог, створення умов для правового самовдосконалення і підвищення рівня правової компетентності фахівців аграрної сфери.

Варто не забувати, що ефективність формування правової культури студентів залежить насамперед від змісту та методики викладання курсу правознавства та інших правових дисциплін. Обсяг і зміст обов'язкового курсу з правознавства визначається для вищих навчальних закладів потребою суспільства у вихованні правосвідомого громадянина, а крім того, ще й високими вимогами до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівня особи.

Високий рівень культури суспільства, зокрема правової, є однією з важливих ознак правової держави, яка заснована передусім на принципах верховенства права і правового закону, поваги до основних прав і свобод людини і громадянина. Дотримання вимог законодавства, послідовна реалізація основних прав і свобод людини і громадянина залежать від багатьох факторів, зокрема від рівня організації освіти, отримання знань про державно-правові явища.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання

дослідження, яке полягає у визначенні ролі навчальної дисципліни «Правознавство» у формуванні професійних компетенцій майбутнього фахівця аграрної сфери у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розбудова правової держави та створення громадянського суспільства можливі лише за умови наявності високого рівня соціальної правосвідомості та правової культури населення. У зв'язку з цим вирішального значення набуває правове виховання. Важливою частиною правової освіти є надання базових знань про державу, її походження, форми та типи, функції, правову систему та систему законодавства, введення в теорію правової держави та громадянського суспільства, основні положення конституційного, цивільного, сімейного, трудового, кримінального та інших галузей права.

Сьогодні всі вищі навчальні заклади мають ставити за мету формування потрібних організаційних та професійних якостей засобами навчання всіх дисциплін та виховного процесу, що є необхідною умовою формування професійної культури майбутніх фахівців аграрної сфери.

Стратегія розвитку сучасного суспільства в умовах правової реформи в Україні об'єктивно потребує підвищення вимог до освітньої системи та професійної підготовки фахівців високої кваліфікації.

«Правознавство» є обов'язковою навчальною дисципліною для підготовки майбутніх фахівців аграрної сфери, що зумовлено тим, що правознавство необхідне для набуття правового виховання і базової правової освіти. Без глибоких знань прав, свобод, чинного законодавства неможливо оперативно діяти в умовах ринкової економіки та у процесі розбудови економічної системи України. У повсякденній діяльності фахівці різних галузей стикаються із проблемами, які пов'язані саме з незнанням правових підстав поведінки в певних ситуаціях. Курс «Правознавство» допомагає у вирішенні питань відповідності поведінки приписам законів та інших нормативно-правових актів та заповненні прогалин у правовій обізнаності населення.

Актуальність навчального курсу «Правознавство» зумовлена потребами професійної діяльності майбутнього фахівця аграрної сфери, важливістю вивчення питань, що мають загальне значення, дослідження основних юридичних понять та їхніх ознак, встановлення найбільш загальних закономірностей виникнення, розвитку і функціонування держави і права, формування правової культури, що проявляється

насамперед у підготовці особи до сприйняття прогресивних правових ідей і законів, у вмінні й навичках застосовувати право, а також оцінювати власні знання з права.

Правильне розуміння державно-правових явищ набуває світоглядного значення в умовах розбудови демократичної правової держави, реформування правової системи України. Світогляд людини не може бути повним, досконалим, якщо в ньому відсутні знання щодо сутності держави і права.

Немає людини, яка б не використовувала такі слова, як «право», «права», «свобода», «обов'язок», «закон», «відповідальність» та ін. Саме до цих понять звертаються тоді, коли виникає потреба обґрунтувати свої вимоги, виправдати свої вчинки і дії. Переконалівість та ефективність застосування у такому разі цих понять відчутно посилюється, якщо їх розуміння ґрунтується на наукових висновках та аргументах.

Вивчення курсу «Правознавство» є передумовою формування такої поведінки студентів, що відповідає правовим приписам, а також виховує непримиренне ставлення до правопорушень з боку інших суб'єктів.

Метою вивчення курсу є підготовка спеціалістів аграрної сфери, що працюватимуть в умовах побудови правової держави та ринкової економіки, формування у студентів знання та розуміння законодавства України; переконаності щодо ефективності права як засобу регулювання суспільних відносин; звички вчиняти дії відповідно до приписів правових норм; вміння використовувати у практичній діяльності правові знання, реалізовувати і захищати свої суб'єктивні права і законні інтереси, виконувати юридичні обов'язки. У професійному плані вивчення дисципліни спрямовано на правове регулювання у сфері виробничих відносин. Майбутній фахівець повинен опанувати необхідний мінімум правових знань як передумови успішної виробничої діяльності, здійснити правову підготовку, спрямовану на формування інтелектуального потенціалу висококваліфікованих працівників, що опанували основи теоретичних знань у сфері окремих галузей права, необхідні для майбутньої трудової діяльності.

Метою курсу «Правознавство» також є вивчення загальних закономірностей виникнення, розвитку і функціонування держави і права, ознайомлення з особливостями, основними поняттями, категоріями, інститутами та галузями права, розгляд основних понять юриспруденції. Курс охоплює такі важливі й актуальні питання, як законність і правопорядок, правопорушення і юридична відповідальність, правова дисципліна і правова культура. У рамках курсу простежу-

ється історія розвитку української державності, розглядаються проблеми розбудови демократичної, правової держави в Україні. Також розглядаються окремі галузі права України та найважливіші нормативні акти чинного законодавства, вивчається зміст Конституції України, її найважливіші положення щодо закріплення основ державного та суспільного ладу України.

Курс «Правознавство» покликаний сформулювати правовий світогляд майбутніх фахівців, виробити систему правових уявлень, переконань та навичок правомірної поведінки, збагатити теоретичні уявлення про поняття та категорії, які використовує правова наука; має на меті не тільки дати необхідні знання, а й навчити правильно використовувати правові норми у виконанні відповідних ролей у суспільстві як у наступній професійній діяльності, так і в особистому житті. Адже сьогодні однією з найважливіших проблем у правовій галузі є низький рівень або навіть відсутність правової культури, що призводить до значних негативних наслідків у нашому суспільстві. Саме тому, особливо в сучасних умовах, вивчення і засвоєння студентами зазначеного предмета набуває особливого значення, сприяє опануванню загальноцивілізаційних цінностей, формуванню необхідного рівня правової та політичної культури, виробленню навичок електоральної поведінки, оволодінню механізмами свідомої реалізації себе у правовому та політичному житті.

Завданням вивчення дисципліни є формування у студента:

- знань про основоположні відомості з теорії держави і права; основи цивільного, трудового, сімейного, адміністративного та кримінального права;
- орієнтуватися в чинному законодавстві;
- уміння аналізувати зміст нормативних актів;
- уміння застосовувати теоретичні знання та принципи нормативних актів у практичному житті;
- навичок роботи з нормативно-правовими актами;
- навичок правильного використання юридичної термінології;
- навичок правильного застосування правових норм у виробничо-службовій діяльності.

Результатом вивчення дисципліни варто вважати отримання студентами комплексу знань із теорії держави та права, основ цивільного, трудового, сімейного, адміністративного та кримінального права України та здобуття навичок практичного застосування цих знань.

Курс «Правознавство» складається з двох частин – модулів, розподілених на міні-модулі. Перший модуль формує у студентів необхідні знання щодо поняття, ознак, походження та форм держави, поняття, принципів і функцій права, норм права та інших соціальних норм, системи права і системи законодавства, розкриття суті правових відносин, правопорушення і юридичної відповідальності.

Другий модуль курсу «Правознавство» має на меті надати студентам знання з таких найважливіших галузей законодавства, як конституційне, цивільне, сімейне, трудове та кримінальне право, що є важливим для формування у студентів неюридичних спеціальностей цілісного і системного уявлення про таке соціальне явище, як право.

Засвоєння студентами основних положень курсу підвищує загальний рівень освіченості, формує юридичне мислення, сприяє розвитку правової свідомості та правової культури.

Важливе місце у системі вивчення правознавства студентами належить ознайомленню із законами та іншими нормативно-правовими актами, надбанню навичок аналізувати і тлумачити норми права, застосовувати отримані знання у практичній діяльності, правильно користуватися чинним законодавством та спеціальною літературою з різних галузей права.

Засвоєння специфічної фахової термінології, певного правового мінімуму – неодмінна передумова майбутньої професійної діяльності фахівця в обставинах сучасного економічного життя.

Курс лекцій дає уявлення про предмет у цілому і його найважливіші конкретні положення, пропонує нову інформацію, якої немає у підручниках. Користування підручником надає систематичні і детальні знання навчального курсу, сприяє його запам'ятовуванню. У свою чергу відтворення матеріалу, його обговорення на семінарських і практичних заняттях, розв'язування задач, правова кваліфікація конкретних ситуацій, співставлення документів дає змогу цілком зрозуміти почуте і прочитане, навчитися користуватися знаннями.

Для ефективного засвоєння курсу студентам необхідно крім аудиторних занять самостійно поглиблювати свої знання з цього курсу. З цією метою передбачені завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів.

Індивідуальна робота студентів будується на таких рівнях, як:

- 1) репродуктивний – вимагає від студента знань основних юридичних понять, закономірностей, принципів та уміння засто-

совувати їх для виконання елементарних завдань;

2) репродуктивно-творчий – потребує самостійного пошуку, аналізу літератури, нормативно-правових актів із метою застосування для виконання певного завдання;

3) творчо-пошуковий – передбачає самостійне розв'язання індивідуальних завдань, підготовку рефератів.

Комплексний підхід до оцінювання знань дає змогу враховувати обсяг та якість засвоєного студентами матеріалу.

Важливим елементом успішного засвоєння знань з правознавства є не лише традиційні форми навчання у вигляді лекцій та семінарів, а й використання різноманітних методів активізації навчання: рольових ігор, брейн-рингів, диспутів, виконання індивідуальних завдань, «круглих столів» на правову тематику.

Вивчення навчальної дисципліни студентами передбачає чітке усвідомлення практичної важливості опанування комплексом знань з основних правових понять і категорій, теоретичних напрацювань із питань державотворення та функціонування системи права, дії механізму правового регулювання, базових законодавчих положень за такими галузями права, як конституційне, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне, кримінальне.

У результаті вивчення курсу студент повинен знати:

- предмет і завдання курсу «Правознавство»;
- з яких галузей складається загальний курс «Правознавство»;
- систему нормативно-правових актів та особливості їх використання;
- зміст основних нормативних актів різних галузей права;
- загальні закономірності виникнення і розвитку держави і права, їх взаємозв'язок і роль, яку вони відіграють у забезпеченні життєдіяльності суспільства;
- процес виникнення та формування держави і права України;
- елементи системи права і системи законодавства;
- основні ознаки і види правовідносин;
- поняття і види правової поведінки;
- поняття та ознаки правопорушення і юридичної відповідальності;
- соціальне призначення демократії, свої права і свободи за чинним законодавством;
- основи конституційного законодавства України; юридичне та політичне значення Конституції в політичній та правовій системі;
- основи різних галузей права, їхній зміст у системі правового регулювання сто-

совно всієї професійної діяльності (основи сімейного законодавства України; основи трудового законодавства України; основи адміністративного законодавства України; основи кримінального законодавства України).

Засвоєння цього курсу має забезпечити формування у майбутніх фахівців умінь і навичок:

- використовувати здобуті знання у практичній діяльності;
  - орієнтуватися в системі чинного законодавства;
  - аналізувати і тлумачити норми права;
  - правильно користуватися чинним законодавством та спеціальною літературою з різних галузей права.
  - застосовувати знання про державно-правову систему у своїй професійній діяльності;
  - визначати правильну юридичну кваліфікацію у межах своїх професійних обов'язків;
  - використовувати Конституцію України як основний закон прямої дії;
  - володіти навичками роботи з текстами Конституції України, Цивільного кодексу України, Кримінального кодексу України, Сімейного кодексу України, Кодексу Законів України про працю з метою правильного аналізу правопорушень, а також реалізації своїх суб'єктивних прав та юридичних обов'язків;
  - розробляти проекти угод, інших актів і документів;
  - розв'язувати правові ситуації та знаходити вірний вихід з проблемних ситуацій, які виникають під час повсякденного життя та професійної діяльності.
  - вирішувати завдання з основ цивільного, сімейного, трудового та кримінального законодавства;
  - застосовувати на практиці норми різних галузей права;
  - обґрунтовувати вибір правової норми, якої потребує певна ситуація;
  - здійснювати пошук потрібної правової норми в законодавстві України;
  - діяти в умовах недопущення правопорушень;
  - реалізовувати суб'єктивні права і юридичні обов'язки;
- Висновки з проведеного дослідження.** На нашу думку, правова культура студентів – сполучення інтелектуально-вольових і морально-психологічних інтегрованих складників, які узгоджено взаємодіють та проявляються у правовідомості, розумінні та почуттях, навичках та звичках, що регулюють власну поведінку у визначенні правомірної мети, правомірних шляхів

та засобів її досягнення, справедливості, нетерплячості до правопорушень, відповідальності, усвідомленій потребі у правовій самоосвіті.

Правова культура студентів повинна характеризуватися постійним прагненням особи до розширення правових знань, які є для неї соціально значимою цінністю; переконанням у необхідності здійснення професійної діяльності у суворій відповідності із законом; проявом усталених почуттів відповідальності і причетності до суб'єктів права, впевненості і самодостатності у відстоюванні і використанні суб'єктивних прав; потребою у правовому вдосконаленні, прагненням до сприйняття правових установок і їх практичного втілення у конкретних вчинках.

Правова культура є відносно стійким поєднанням розумово-вольових і морально-психологічних інтегрованих між собою компонентів, які гармонійно взаємодіють, проявляючись у світоглядній, професійній діяльності та у приватному житті особистості. Виходячи з цього, правова культура спеціаліста-аграрника є невід'ємним складником його фундаментальної, професійної та фахової підготовки.

Процес формування правової культури стає результативним тільки за умови передачі правової інформації особистості з одночасним формуванням усвідомлення корисності та необхідності опанування нею з метою подальшого застосування у професійній діяльності та повсякденному житті.

Основним показником сформованості правової культури майбутнього спеціаліста є взаємозумовленість структурних компонентів-блоків (інтелектуально-інформаційного, морально-вольового, особистісно-діяльнісного та професійно-прагматичного), готовність і здатність до правових дій, які цілісно впливають на формування правосвідомості і правових переконань, а також постійне самовдосконалення у цьому напрямі.

Підготовка висококваліфікованих фахівців можлива за умов реалізації педагогічних принципів правової освіти, системи педагогічних прийомів, які допомагають формуванню правосвідомості студентів, а також навчально-методичного комплексу, котрий сприяє формуванню правової культури майбутніх спеціалістів.

Загальнопедагогічний підхід до сутності правової культури полягає в тому, що він виходить за межі юридичного факультету і поширюється на студентів усіх спеціальностей аграрних вищих навчальних закладів. Правова культура спеціаліста передбачає, з одного боку, необхідність володіння обов'язковим обсягом правової інформа-

ції, а з другого – відповідне ставлення до неї та готовність і вміння здійснювати правове виховання у процесі професійного й особистого спілкування зі співробітниками.

Правове виховання можна кваліфікувати як цілеспрямований постійний вплив на студентів із метою формування їхньої правової культури і прагнення до адекватної правової поведінки. У зв'язку з цим основною метою правового виховання студентів є забезпечення їх необхідними юридичними знаннями і правовими навичками, уміннями.

Ефективність формування правової культури студентів залежить насамперед від змісту та методики викладання курсу правознавства та інших правових дисциплін. Обсяг і зміст обов'язкового курсу з правознавства визначається для вищих навчальних закладів потребою суспільства у вихованні правосвідомого громадянина, а крім того, ще й високими вимогами до освітнього, освітньо-кваліфікаційного рівня особи.

Визначені положення відбивають єдність змістового і процесуального компонентів процесу формування правової культури майбутніх спеціалістів з урахуванням її специфіки, особливостей аграрних вищих навчальних закладів, а також реальних соціально-економічних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Щербань М.П. Роль правової культури у підготовці студентів аграрних навчальних закладів / М.П. Щербань // Вища освіта України. – 2003. – № 4 (11) додаток. – С. 105–111.
2. Головніченко І. Правосвідомість: правова культура у розбудові Української держави / І. Головніченко // Право України. – 2005. – № 4.
3. Дьоміна О.С. Правова культура як основа демократичного, правового розвитку українського суспільства / О.С. Дьоміна // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 1. – С. 38–41.
4. Лисогор В. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян. // Підприємство, господарство і право. – 2009. – № 5. ст. 19–21.
5. Головніченко В. Правові механізми формування правосвідомості студентів. // Право України. – 2006. – № 4.
6. Владимірова В. Теорія і практика формування правової культури майбутнього вчителя / педагогічно-правовий аспект / монографія / В. Владимірова. – Кіровоград. 2010. – 251 с.
7. Котюк В.О. Теорія права / В.О. Котюк. – К. : Вен-турі, 1996. – 208 с.
8. Правознавство : підручник / за ред. В.В. Копечикова. К. : Юрінком Інтер, 2004. – 740 с.
9. Кириченко В.М. Правознавство : курс лекцій / В.М. Кириченко. : Центр учбової літератури, 2007. – 240 с.
10. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. – Харків: Консул. – 2001.– 656 с.